

חוק לשון הרע פעל כצופר אזעקה - והוא החריד את ישראל החושבת משאננותה בור כרדה ויחפרה

כי הצעת החוק היא פרי יוזמתם של בן-גוריון ופרס, כי עברה לאשכול בירושה בעל-כורחה, וכי יקבור אותה בשקט. לכן גם לא התעניינו במיוחד בקורה להצעת החוק בוועדתו של משה אונא. אנשי אשכול אמרו שאונא, כמו דוב יוסף, הוא משוגע-לדבר, אלא, לכל כלי חשיבות. אשכול אינו משוגע, ואינו חולם להעביר חוק כזה. אחד השרים השיג הבטחה מפורשת מצד אונא להזמין אותי להעיד בוועדה, לפני גמר הטיפול בהצעת החוק. מאחר שלא הזמנתי, היה ברור לי, שהטיפול לא יסתיים בכנסת החמישית.

לפתע הגיעו קריאות אס-אס. נסתבר כי אונא הפר את הבטחתו, וכי הנוסח הסופי כבר הונח על שולחן הבית. אישיות בכירה של המערך, שהבינה את הנזק העצום שיש בדבר ערב-בחירות, חשה לאשכול והעמידה אותו על הסכנה. הבטיח אשכול, בצורה חד-משמעית, לאותה אישיות: החוק לא יגיע לדיון בכנסת.

שבוע לפני סוף הכנסת נתברר לי כי הבטחה זו ערכה כקליפת-השום. ארבעה חוקים עמדו על סדר-יומה של הכנסת, האחד גרוע מן השני: חוק השבת, חוק המושבים, חוק הרופאים, וחוק לשון הרע. לוי אשכול היה מוכרח לקבל אחד מהם, כי לא היה לו אי-מין-הלב לעמוד מול הלחצים שהופעלו עליו, בעיקר מצד הדתיים.

הוא בחר בחוק לשון הרע. מדוע? זאת אני יכול רק לשער. השעתי היא כלהלן: כספקן מפלגה מובהקת, שערכי הדמוקרטיה אינם מעניינים אותו במיוחד, ישב אשכול והיהרר - מה זיוק לו יותר? איזה חוק מן החוקים האלה יעלה לו ביותר קולות במערכת-הבחירות? חוק השבת יכול היה לעלות ברבבות קולות בציבור החילוני הנועם. חוק הרופאים יכול היה לעלות באלפי קולות בעלי המקצועות החופשיים. חוק המושבים יכול היה לעלות באלפי קולות במושבים.

נותר חוק לשון הרע. רק העתונאים יודעים שזהו חוק-תועבה - וכמה קולות יש לעתור נאים? חוץ מזה, רוב העתונאים הם שכירי עתונות-מפא"י, ואפשר להבטיח שלא ילחמו ברצי-נות נגד מפא"י. ואם ירגיזו החוק כמה אנשים הגונים - כמה קולות יש לאנשים הגונים? שיקולים מעין אלה הביאו לכך שחוק לשון הרע נתקבל ביממה האחרונה של מושב הכנסת החמישית. ורק למחרת יום הבחירות נסתבר לאשכול כי חשבונו היה מוטעה. אי-אפשר לדעת כמה קולות הפסיד המערך בגלל חוק זה, ובכמה מנדטים וקטן בגללו נצחוננו. אך ברור כי בעיקבות החוק ארע משהו הרבה יותר גרוע למישטר ולמפלגה מאשר אובדן מנדט או שניים: כניסתו של כוח חדש לכנסת, זו הפעם הראשונה מאז היווסדה.

אין ברירה - ויש סיכוי

ב מערכת-הבחירות אמרנו כמה פעמים כי חוק לשון הרע פעל כמו "הנפץ של הרימוץ" לבני החלטתנו להקים את הרשימה. ניסיתי לתאר, בכתבה הקודמת, כיצד התגבשה בלבנו בהדרגה ההכרה שאין עוד להשתמש מן החובה להקים כוח פוליטי ולהתייצב לבחירות. שלום כהן ואני דיברנו על כך בתכיפות גוברת והולכת. בכל זאת היתה חסרה החיפה האחרונה, המכרעת. והנה זה חוק לשון הרע, וסיפק את החיפה הכפולה. מצד אחד הוא הפך את ההליכה לבחירות לכורח מוחלט. במגמתו הברורה לחסל את העולם הזה, ובהענקת חסינות גמורה לדבריו של חבר-כנסת, יצר מצב בו אילץ אותנו לבקש חסינות זו מאותו רגע שוב לא עמדה השאלה: "כדאי או לא כדאי?" אלא ניתנה התשובה:

במאחר כאן מתגלה: החתול היה אריה!

השלושה יצאו לצוד חתלתול קטן חמוד.

"אין ברירה". וכשואן ברירה, אין גם טעם בשקילת הסיכויים. אין טעם לשאלות כגון: "האם יש בטחון שנעבור את אחוז החסימה?" זהו צד אחד של המטבע. יש גם צד שני: החוק הגביר בהרבה את סיכויי ההצלחה. כי החוק, שכוון בצורה כה ברורה נגד השבועון המסויים, עורר מטבעו את התנגדות קוראיו ואוהדיו. רבים, שזילזלו עד כה בתפקיד העתון, אמרו מעצמם: "אם הממשלה טו-רחת לחוקק חוק מיוחד לסתימת פיו של עתון, משמע שיש לעתון חשיבות". כך מילא החוק תפקיד כפול: הוא שיחרר אותנו משארית ההיסוסים והפיסקוקים, והוא העניק למערכת-הבחירות שלנו מוטיב מרכזי, ברור ומוחשי.

אהדה אינה הצבעה!

ל מחרת יום הבחירות שאלנו את עצמנו באינו מודה השפיע חוק לשון הרע על הישג רשימתנו. חוששני שעל כך לא תיתכן לעולם תשובה בטוחה ומוכחת. אפשר רק לנחש. לדעתי השפיע החוק השפעה מכרעת. אחוז החסימה הגיע, בבחירות אלה, ל-12,067 קולות. רשימתנו זכתה, באופן רישמי, ל-14,124 קולות, שהם 2,057 קולות יותר מן המינימום הדרוש. אם השפיע החוק על מיספר כזה של בוחרים, הרי שהשיג את ההכרעה.

מה פירוש הפועל "השפיע" במקרה זה?

איני מאמין שהצביע בעדנו מישהו שאינו אוהד את דעות העולם הזה בכללן או בחלקן, (המשך בעמוד 18)

ל שכתבי כתיבתי ושוחחתי עם ידידי, איש להבות-הבשן דב זכין, כאשר הודיע קול ישראל כי חוק לשון הרע נתקבל זה עתה בכנסת.

סגרתי את הרדיו ואמרתי: "זהו זה. אנחנו הולכים לבחירות."

דב זכין חיך ובלחנות. הוא חשב שזו התפרצות של רגע, וכי למחרת היום, אחרי שינה של לילה, אשכח את הרעיון המטורף. כאיש-מנגנון ותיק של מפ"ם, ידע מהם הקשיים העצום מים הכרוכים במערכת-בחירות.

הוא לא ידע כי שלום כהן ואני החלטנו מראש, בצורה סופית ומוחלטת, שאם יתקבל החוק, נזוה את הקמתה של רשימה.

זה היה כשבועיים לפני כן, ערב נסיעתו של שלום לחו"ל, להמשך מגעים מסויימים להידב-רות ישראלית-ערבית. אלא שבאותו רגע לא האמנו, בסתר לבנו, כי החוק אומנם יתקבל.

תא

אורי אבנרי

עד הרגע האחרון לא יכולנו להאמין כי ממשלת אשכול תעשה מעשה כה ציני ומתועב - וגם כה אוילי.

דוגמה של כפיות טובה

א ולי כדאי לסטות כאן מן הנושא, ולשחזר בקיצור את היחסים בין העולם הזה לבין לוי אשכול.

כאשר הודח בן-גוריון ונמסר השלטון לאשכול, בקיץ 1963, ערכנו התייעצות-חירום. ידענו כי הגליון הראשון של העולם הזה אחרי מאורע זה יקבע במידה רבה את האווירה הציבורית. באותה התייעצות לא נחלקו הדעות. איש לא התלהב במיוחד מאשכול, וכל אחד מאיתנו יכול היה להעלות על דעתו כמה וכמה מועמדים יותר רצויים לתפקיד ראש ממשלת ישראל. אך היה ברור לכולנו כי במצב הפוליטי הנתון, אין מועמד אחר - וכי יש לתת לראש-הממשלה החדש את מלוא התמיכה, כדי לעמוד מול התקפת-הנגד הצפויה של אנשי בן-גוריון. "הממך שלה החדשה היא רעה", סיכם מישהו, "אך שיבתו של בן-גוריון ואנשיו תהיה אסון".

כך נולד השער של העולם הזה 1346 - "תנו לו שאנסו!" אני סבור כי היה זה השער המשפיע ביותר בכל 15 שנות קיום המערכת הנוכחית של העולם הזה. הוא לא רק ביטא, אלא גם גיבש והעמיק, את התחושה הציבורית של הרגע.

מאותה שעה, ובמשך שנתיים, המשיך השבועון המסויים באופן עקבי בקו זה. נתנו גיבוי לממשלת אשכול, תוך דירבונה לדה-בן-גוריוניזציה. עזרנו ליצור גל, שנמשך עד ליום ה-בחירות. (אילו רצינו להתפאר, יכולנו לטעון כי שתי התופעות העיקריות של יום הבחירות - נצחון רשימתנו ונצחון המערך - יש להם מכנה משותף. כי נצחון המערך לא היה בעיקרו אלא ביטוי להתנגדות הציבור לשיבת בן-גוריון ואנשיו - תוצאה של מאבק השבועון המסויים במשך תשע שנים.)

היו שטענו בתקופה ההיא ש"התמכרנו" לאשכול, והיו שחשדו שקיבלנו שוחד. האמת היתה הפוכה, וכמעט פאראדוקסלית - בשעה שנחלצנו לעזרת אשכול, לא החמיץ אשכול אף לא

הזדמנות אחת כדי לנעוץ סכין בגבנו. אילו היה מקום לדבר בחיים הפוליטיים על כפיות טובה, יתכן שקשה למצוא דוגמה חותכת יותר לתופעה כזו.

אחד המעשים הראשונים של ממשלת אשכול היה לתת הוראה ללישכת-העיתונות הממשל-תית להפסיק באופן מוחלט את מתן המודעות הממשלתיות להעולם הזה. גם בשיא מאבקינו עם ממשלת בן-גוריון, הסתננה פה ושם מודעה ממשלתית לעמודינו. בימי אשכול זה נפסקו כעבור שנה ביקשת להתקבל לראיון אצל ראש-הממשלה, לשם שיחה על התנכלויות הממך שלה לעתון. נעניתי במכתב-סירוב מחוצף של אחד המזכירים. עם מינויו של זאב שרף כיועץ לראש-הממשלה, ביקשתי להיפגש עימו לדיון על אותו נושא. קבעתי עימו מקום ומיעד לשיחה - וזו בוטלה ברגע האחרון, בלי ספק לפני הוראת אשכול.

בתוך מערכת-הבטחון היו שקיפו כי שר-הבטחון החדש יתקן את העוול של ביטול כתב-האמנתו של שלום כהן ככתב צבאי. היו מגעים, וגאמר לנו כי הדבר לא יתכן כל עוד מכהן שמעון פרס כסגן-השר, כי הוא האיש שנתן את ההוראה. אך גם כאשר עף פרס, לא תוקן העוול. גם בכך היתה הכרעה ברורה.

מעשים ומחללים אלה, ורבים-רבים אחרים, שאין טעם לפרטם, לא השפיעו על עמדתנו. כי לא תמכנו בממשלת אשכול מתוך אהבה או חיבה, אלא מתוך שיקול עקרוני וסאקטי: שה-בעייה המיידית והעיקרית היא לחסום את דרך שיבתם של בן-גוריון ו/או אנשיו, וכי לשם כך יש לחזק את אשכול.

כמה קולות יש לאנשים ההגונים?

ל מרות הגילויים התכופים של איבה מצד אשכול, לא האמנו כי יתן את ידו לחקיקת חוק לשון הרע. כמה מעוררו הקרובים של אשכול חיזוקנו באי-אמונה זו. הם הרגישו